

En historie om Vædebro/Vejbro og Illerup å.

På stedet hvor Illerup å løb ud i Mossø var der i fordums tid et vadested. I 1817 blev vejen mellem Fuldbro og Alken anlagt og der blev bygget en bro over åen = Vædebro.

Imidlertid har der også før den tid været virksomhed på stedet idet Lauritz Fisker fra Alken i 1575 fik rettighed til at fiske i Mossø og Illerup å af Kongen. Han var desuden fiskemester ved Skanderborg slot.

Det var dog først i 1875 at stedet blev beboet og registreret i Matriklen som en ejendom på ca. 12 tdl.

I starten frem til 1920 skiftede det ejer flere gange, derefter var der 1 ejer frem til 1940 og endnu 1 frem til 1945 da min bedstefar købte ejendommen.

Bedstefar var oprindeligt Københavner men havde boet de sidste 20 år i Aalborg. Han var blevet enkemand og blevet lidt rastløs og ville prøve noget helt nyt. Han faldt for den gamle ejendom og købte den og begyndte at restaurere den og få elektrisk lys og telefon lagt ind.

Han var ikke vant til selv at skulle holde hus, så han forsøgte sig med husholdersker; men det gik ikke særlig godt.

Derfor kom han op til os (min far var enebarn) på den ejendom vi havde på kanten af den Himmerlandske hede, og spurgte far om ikke han kunne sælge den og så flytte ned til ham.

Det var jo lige efter krigen så det tog lidt tid men i sommeren 1946 var mine søskende og jeg på sommerferie hos bedstefar.

Vi kom med toget til Alken station og skulle så gå derned. Jeg glemmer aldrig det første indtryk jeg fik da vi stod på toppen at Søbakken og skuede ud over søen som lå blank og skinnende for vore fødder.

Bedstefar pegede mod sydøst mod ejendommen som der var fri udsigt til. Den eneste bebyggelse der var på hele vejen derned var et gammel tyskerbarak der lå ca. hvor fru Højgård bor nu. Den blev brugt som arbejdsstue for Oluf Sørensen's tørværkere.

Vi gik videre og da vi havde passeret den gamle svellebro var vi fremme ved målet. Og vi var kommet ind i Skanderup/Stilling Kommune.

Det var nemlig Illerup å der dengang dannede kommuneskel.

Det var lidt mærkeligt at bo så tæt på Alken og så alligevel høre til Vrold. D.v.s. at jeg skulle gå i Vrold skole og ligeledes kom posten fra Skanderborg.

Postadressen var dengang "Vejbro" Vrold pr. Skanderborg.

Vi flyttede derned i oktober 1946 og jeg begyndte at gå i skole. Dog ikke længere end til Jul for så fik vi kuldeferie og jeg kom kun i skole en gang mere – og det var for at aflevere mine bøger.

Vinteren 1947 var en isvinter fra lige før Jul og til først i marts. Søen var tilfrosset og isen var metertyk så der var rig lejlighed til at stå på skøjter. Jeg skulle ikke i skole, kun til præst 2 formiddage om ugen.

Her havde jeg så lejlighed til at lære Alkenbørnene at kende. De havde godt nok ikke kuldeferie, men tilbragte alligevel mange timer på isen.

23 marts blev jeg konfirmeret og jeg fik gaver fra de forretningsdrivende i Alken – deriblandt Oluf Sørensen som tilbød mig arbejde som kusk når han startede tørveproduktionen op igen. Denne gang i den Mose der hører til Jepsens ejendom på Vædebrovej.

Selve tørveproduktionen foregik dog lige ovenfor bakken på Mossøvej.

Sommeren 1947 blev lang tør og varm og Alkenbørnene kom nu derned for at bade - Stranden var meget meget bredere end den er i dag – og der var liv og glade dage.

Vi havde anskaffet et par jerseykøer, en hest og et par grise. Køerne gav for lidt mælk til at levere til mejeriet så i stedet solgte mor mælk ved stalddøren. Et antal koner fra Alken vandrede hver dag ned for at hente mælk.

Ovre på marken langs det yderste skel var der en mergelgrav. Her herskede Mergel Jens – en ældre ungkarl der boede i kælderen i det hus der ligger lige overfor købmanden.

Han havde en slags flåde monteret med en fransk spade som han brugte til at grave mergelen op med, og fyldte det i en pram som han så sejlede ind til land med. Derfra fragtede han så mergelen op i depotdynger oppe på land. Det hele foregik med håndkraft.

Om foråret kom der så hestevogne og lastbiler og hentede mergelen som blev strøet ud på bøndernes marker.

Far startede nu et cementstøberi op. Han lavede cementsten og fliser. Vi havde jo det fineste sand lige til at grave op og bruge. Desværre havde vi ikke plads nok til at arbejde hver dag og en ansøgning om byggetilladelse blev afslået. Så han måtte opgive igen.

Han tog nu arbejde hist og pist hos bønder og andet godtfolk. Han kunne lidt af hvert – sætte ruder i og evt ordne lidt ved de elektriske installationer og meget mere. F.eks. bilde kværne. Men så var der pludselig en kreatur klippemaskine til salg oppe i Boes og han begyndte så at klippe køer.

I Juni 1952 druknede min lillebror og min kusine i søen. En søndag morgen med flot solskinsvejr sejlede de i kano over til Fuldbro Mølle op gennem Tåning å.

På vejen ud var det blæst op og da kom fri af læ fra Dørup land kæntrede de. Vi ledte efter dem en hel uge og stort set alle Alkens borgere hjalp til foruden hjemmeværnet – Skanderborg Sejlklub og fiskerne fra Voerladegaard.

Bedstefar havde solgt nogle sommerhusgrunde (de der ligger ned mod søen langs Vædebrovej) og nu ville han så sælge hele ejendommen til Far og så ville han flytte på plejehjem.

Min bror købte en lille ejendom i nærheden af Silkeborg og han fik vores dyr med. Mergel Jens var stoppet sin produktion og marken lå nu helt ubenyttet hen, og den blev solgt til Niels Mortensen i Alken, som tillægsjord til hans lille ejendom.

Nu begyndte der at vise sig interesse for sommerhusgrunde. Af og til kom der turister ind og spurgte om der var nogen til salg. Således også en søndag i 1959 men Far måtte jo forklare at der nu var en anden ejer af jorden. Men så var det at jeg dummede mig. Jeg tilbød at jeg nemt kunne smutte op og spørge Niels Mortensen, hvilket jeg gjorde.

Niels fulgte med ned til Vejbro med det samme og inden vi kunne tælle til ret meget var den første grund lejet ud. Det er Krogen men ret hurtigt efter kom de næste.

Men nu var problemet at disse grunde jo ikke havde adgang til søen, så Niels kom igen om han kunne købe en strandgrund som sommerhusejerne kunne benytte, Det blev så de store tomme grund der er afspærret som privat.

Mor var begyndt at arbejde på Strømpefabrikken i Ry og Far klippede stadig køer og billede kværne; men nu begyndte helbredet at skrante så i 1956 søgte – og fik tildelt – invaliderente. Samme år begyndte så det store afvandingsprojekt af Alken Enge. Illerup å blev flyttet og engen drænet og pumpehuset bygget.

Efter devisen: Hvad udad tabes skal indad vindes. Der blev nu ikke meget gevinst ved det projekt for efter få år var det sket med at dyrke de afvandede arealer.

Men Arkæologerne fik da lidt ud af det for det blev fundet lidt knogler og andet, så de gravede der et par somre eller 3. De fandt bl.a. et velbevaret skjold dernede.

Men det blev faktisk en katastrofe for Mossø. Illerup å havde indtil da leveret fint sand der blev fordelt langs stranden; men nu tærede søen voldsomt på den.

Far døde i 1964 inden det gik helt galt og det var også nogenlunde i 70erne da de store Mossø-fredning trådte i kraft. Men så begyndte det at gå stærkt. Stranden blev smallere og smallere. Mor henvendte sig til kommunen for at få hjælp; men der var ingen hjælp at hente. Tværtimod fik hun at vide at det måtte hun finde sig i.

Hun var oprigtig bange for at søen ville arbejde sig så langt ind at husene ville være i fare, så hun entrerede sig med en vognmand i Illerup der skaffede hende marksten fra bønderne.

De blev læsset af ved vejen og så måtte hun selv transportere dem ned i søen på trillebør eller sækkevogn.

Hun gjorde sig endda den ulejlighed (spildt) at støbe mellem stenene.

I slutningen af 60erne kom så Svend Fisker derned og fik lov af stille et skur op i hjørnet ved det lille gamle hus og laden. Han fiskede og solgte en del fisk til egnens folk og leverede resten til Fuldbro Mølle. Han gik ned med sin båd og druknede en martsdag i 1974. Han drev i land næsten hvor han var sejlet ud fra i begyndelsen af Juni samme år.

Mor var en bestemt dame og det aftog ikke med årene. Jeg tilbød at forsøge at få tilladelse til at sikre kysten; men det ville hun ikke høre tale om. Det havde hun jo prøvet og fået afslag.

Til sidst fik jeg dog lov; men nu var det amtet jeg skulle til.

Jeg fik tilladelse, men ikke uden videre. Der stillede en delegation på 12 mand og besigtigede stedet

og jeg fik lov til at sikre ca. 30 m af stranden udfor bygningerne. Men vi måtte ikke fælde nogen af de træer i strandkanten og vi måtte ikke bruge store maskiner til formålet.

Nå men Mor blev gammel og senil så nu kunne det ikke hjælpe noget at begynde på den slags. Det ville hun slet ikke kunne fatte.

Hun døde i 2006 og huset blev sat til salg. Vi solgte det til nogle søde unge mennesker der ville restaurere det og indrette smykkeværksted i det lille gamle hus. Vi var kommet så langt at de havde fået nøglen og var begyndt at flytte ind. Jeg husker dog at mine sidste ord inden de fik nøglen var, at der jo var den forkøbsret til fredningen – men det havde endnu aldrig været benyttet.

Men det blev den. I sidste øjeblik inden de seks uger var udløbet slog de til og de unge mennesker måtte have deres penge tilbage og flytte ud igen.

Jeg var ked af det på de unge menneskers vegne; men jeg og den øvrige familie er glad for det nuværende resultat, og jeg glæder mig til at se det færdigt.